

Nizomi Ganjaviyning "Xayr va Shar " asarida yaxshilik va yomonlikning ifodalanishi.

Sodiqjon Ro'zmatov

CHDPU 3-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Toshmuxeammedova Ilmira Suyundikovna

CHDPU Tyutori

ANNOTATSIYA: *Abumuhammad Ilyos ibni Yusuf ibni Zakiy Muayyad Nizomiy xamsa yozish maktabining bunyodkori bo'lib, 1148-yilda Ozarbayjonning Ganja shahrida tavallud topgan. Uning dostonidan ma'lumki u o'z zamonasinig barcha ilmlaridan ogoh bo'lgan. U arab, fors va boshqa tillarni yaxshi bilgan va falsafa, jug'rofiya, nujum, qisman riyoziyot, kimyo va tib ilmlaridan yaxshi xabardor edi. U hamma ilmlarning maqsadi inson hayotini yaxshilash deb hisoblaydi. U yoshligidan she'r yozishga harakat qiladi. Uning birinchi asarlari katta muvaffaqiyatga sabab bo'lgan. Nizomiy insondust shoirdir. U o'zining diltortar kalomi bilan hayotda, adolatu insof ustuvor bo'lishi uchun butun umr jiddu jahd ko'rsatgan.*

Kalit so'zlar: *jiddu jahd, insondust, diltortar,ustuvor, tavallud, kalom, tib, xamsa, insof, muvaffaqiyat, bunyodkor, mavjud.*

Shoirning insonga cheksiz muhabbati "Xayr va Shar" hikoyasida, o'z aksini topgan. Bu hikoya Nizomiy Ganjaviyning "Haft paykar" dostonidan olingan. Unda do'stlik haqida gap boradi. Dostonning qahramoni Eron podshohi Bahrom bo'lib, u yetti qasrda, yani yetti qasr mavjud bo'lib, har bir qasrda bir malika hayot kechiradi va Bahrom usha qasrlarda mehmon bo'lib, har bir malikadan bittadan hikoya eshitadi. "Xayr va Shar" hikoyasini oltinchi qasrda, Xitoy malikasidan eshitadi. Shoir Sharning misolida, yomon xulqga ega dustni malomat qilib, o'zining diqqatni tortadigan fikrlarini haqiqiy dustga nisbatan aytib o'tadi.

Nizomiy o'zining abadiy qoluvchi asari bilan, klassik fors-tojik adabiyotiga

buyuk xizmatlar qilgan. U bundan 800-yil avval vafot etgan bo'lsa ham, o'zining zavolsiz asarlari bilan, hamma zamonlarda, xalning xotirasida mavjud bo'lar.

XAYR VA SHAR

(Az "Haft paykar"--- "Yetti haykal"-dan)

Bonuyi Chin zi chehra chin bikshod

/Xitoyning aziz ayoli, yuzidan egilgan zulfini ochdi/

V-az rutab juyi angubin bikshod.

/Va labidan shirin kalom ochdi/

Guft: "Vaqte zi shahri xud du javon

/Aytdi: "Bir vaqt ikki yigit o'z shahridan/

Suyi shahri digar shudand ravon.

/Boshqa shahar tomon yul oldilar/

Har yak dar juvolgushayi xud

/Har biri o'zining xaltasida/

Karda asbobi roh tushayi xud.

/Qilib yul asbobini va o'z zaxirasin/

Nomi in Xayru nomi on Shar bud.

/Buning nomi Xayr, uning nomi Shar edi/

Fe'li har yak ba nom darxur bud.

/Har birining fe'li nomiga loyiq edi/

Chun buridand ro'zake du-se roh,

/Vaqtiki ikki-uch kunni kezib o'tdilar/

Tushaero, ki doshtand nigoh,

/Safar taomini, saqlab turdilar/

Xayr mexo'rdu Shar nigah medosht,

/Xayr yer edi, Shar saqlar edi/

In g'alla medurud, on mekosht.

/Bu g'alla kesardi, u ekardi/

To rasidand har du dushodush,

/Birin ketin ikkalasi yetdilar/
Dar biyobone az buxor ba jush.
/Biyobondakim issiq bug'da/
Kurae chun tanuri otash garm,
/Doirakim tanur olovi kabi issiq/
K-ohan az vay chu mum gashti narm!
/Ohan u bilan yumshoq mum kabi bo'lar/
Garmseriyu xushksorii bum
/Yerning issiqligi yu quruqligi/
Karda bodi shamolro chun samum.
/Qilib shamol esishini samumkabi/
Xayr forig', ki ob dar roh ast,
/Xayr xotirjam, suv yulda bor/
Bexabar, k-ob nest, on choh ast.
/Xabarsizdir, suv yuq u tuzoqdir/
Shar xabar dosht, k-on zamini xarob
/Shar xabar topdiyku, u yer xarob/
Duriye doradu nadorad ob.
/Uzog'i bor suvi yuq/
Mashke az ob karda pinhon pur,
/Suv xaltasini suvga tuldirib qilib pinhon/
Dar xarita nigoh dosht chu dur.
/Xaltasida saqladi dur kabi/
Dar biyoni garmu rohi daroz
/Issiq biyobonda, uzoq yulda/
Har du metoxtand bo takutoz.
/Ikkalasi qidirib yugurdilar/
Chun ba garmi shudand ro'ze haft,
/Yeti kun issiqda bo'ldilar/
Obi Shar mondu obi Xayr biraft...

REFERENCES

1. Абдуллоев А. Захири Форёбӣ. Душанбе, 1974; Адабиёти форси тоҷик дар нимаи аввали асри 11. Душанбе, 1979.
2. Акбаров Юсуф, Талаби ҳаёт ва қисмати адабиёт. Душанбе, 1977.
3. Амонов Рачаб, Таърихи адабиёти тоҷик. Душанбе, 1982.